

СПРАВЕДЛИВІСТЬ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Питання податкової справедливості непокоїло науковців з часів виникнення вчення про податки. Людство через найосвіченіших своїх представників шукало способи рівномірного розподілу податкового навантаження, щоб зробити процес оподаткування правильним і якнайменш обтяжливим для платників. Пошук справедливості у сфері оподаткування доходів громадян пройшов тернистий дискусійний шлях, проте однозначного результату так і не вдалося досягти. Виокремилася дві групи науковців – прихильників відповідно пропорційної і прогресивної системи. Представники кожного напряму наводять досить переконливі аргументи, обґрунтовуючи свою думку, і перспективи формування єдиної позиції з цього приводу не простежуються. Світовий досвід оподаткування доходів громадян також довів життєздатність і пропорційного, і прогресивного підходів, адже обидва застосовуються у практиці функціонування податкових систем різних країн. Отож, виникає питання, чи варто взагалі продовжувати пошуки податкової справедливості, зокрема у сфері оподаткування доходів громадян, і, якщо так, то в якому ракурсі це робити. Сумніви щодо цього підсилюються, враховуючи, що сам термін «справедливість» є розмитим і чітко не визначеним. Так, у тлумачному словнику української мови знаходимо, що справедливість означає «правильне, об'єктивне неупереджене ставлення до когось, чого-небудь» [1, с. 394]. У словнику С. І. Ожегова «справедливий» тлумачиться як такий, що діє безпристрасно, згідно з істиною [2, с. 619]. Проте, істина в кожного своя. Як влучно зауважив Р. Масгрейв: «Індивіди в суспільстві мають свої власні уявлення про справедливість, через те марно говорити, що існує якийсь одне правильне визначення, яке претендує на абсолютну правильність» [3, с. 46].

Звертаючись до наукових праць мислителів минулого А. Сміта, Дж. Міла, А. Вагнера, Еджворта, Пігу, ми бачимо, що питання справедливості оподаткування досліджувалося переважно в теоретичній площині: обґрунтовувались принципи податкової справедливості, доводилась доцільність застосування пропорційної та прогресивної систем. Подальшого розвитку ця проблема, також на теоретичному рівні, набула у працях вітчизняних вчених В. М. Федосова, В. М. Опаріна, О. Д. Василика та зарубіжних науковців – П. Самуельсона, В. Нордхауза, Дж. Стигліца, Ш. Бланкарта. Молоді вітчизняні дослідники Ю. Бицюра, О.,

Т. Паєнтко, О. Рябчук, Н. Фролова та інші фрагментарно зачіпають деякі прикладні аспекти справедливого оподаткування, базуючи свої дослідження на аналізі положення чинного законодавства України, що регламентує справляння податку з доходів фізичних осіб. Так, О. Рябчук дійшла висновку, що «єдина ставка не відповідає законодавчо закріпленому принципу соціальної справедливості в оподаткуванні» [4, с. 75]. Ю. Бицюра, досліджуючи наслідки введення 13% фіксованого податку, за допомогою статистичних методів довів, що «прірва між рівнями доходів бідних та багатих ще збільшиться» [5, с. 45].

**Олена
Тимченко,**
к.е.н,
доцент
докторант кафедри
фінансів
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
ім. Вадима
Гетьмана»

**Марія
Бадида,**
к.е.н,
доцент
начальник ДПІ
у м. Ужгороді

ТЕОРІЯ

Проте комплексно питання податкової справедливості стосовно оподаткування доходів громадян в Україні, принаймні в останні роки, не досліджувалося. Це наштовхнуло на думку: а наскільки система оподаткування доходів фізичних осіб в Україні відповідає тим уявленням про податкову справедливість, які склалися у класиків та метрів фінансової науки? Адже від розуміння суті цього питання залежить фіскальна роль податку з доходів, побудова механізму його справляння і, зрештою, ставлення самого платника до свого обов'язку сплачувати податки.

Отже, мета написання статті – дослідити, чи реалізовано у діючій системі оподаткування доходів громадян в Україні бодай один з підходів до трактування податкової справедливості, чи логічно побудована ця система, чи сприяє вона узгодженості інтересів як у середовищі самих платників, так і стосовно платників та держави.

На перший погляд, система оподаткування доходів громадян в Україні є пропорційною, оскільки податок справляється за єдиною ставкою (доцільність пропорційності в оподаткуванні відстоювали Аристотель, Якоб, Лотц, Прудон, Рау, Умфенбах, Гельд та інші). Проте, зменшення бази оподаткування на суму внесків до цільових державних фондів, застосування соціальної пільги та встановлення максимальної величини оплати праці, на яку можуть нараховуватися внески, порушує пропорційність. Отже, варто встановити, якою насправді є реальна фактична ставка податку з доходів громадян. Крім того, з позицій платника важливим є загальний рівень податкового навантаження. Тому необхідно з'ясувати, яка частка доходу утримується у вигляді податків та

обов'язкових платежів.

Розрахунок реальної ставки податку з доходів громадян і загального податкового навантаження логічно починати з мінімальної заробітної плати, оскільки встановлення роботодавцями меншого розміру заробітку заборонено законодавством. Враховуючи вплив факторів, які порушують пропорціональність, можна виділити наступні інтервали доходу:

На першому інтервалі на рівень оподаткування впливають два фактори: відрахування до соціальних фондів і застосування соціальної пільги. На другому – лише відрахування до соціальних фондів, оскільки величина доходу, вказана у верхній граничній точці першого інтервалу, обмежує право на пільгу. На третьому – не впливає жоден з указаних факторів. Розрахунки варто здійснювати і у нижній і у верхній точках інтервалу, оскільки особливості нарахування соціальних внесків залежно від величини доходу можуть впливати на рівень реальної ставки податку з доходів громадян. Результати розрахунків наведено у табл. 1.

Як свідчать наведені дані, щороку простежується однакова тенденція, що характеризує залежність фактичної ставки податку з доходів громадян та загального рівня утримань з доходу від його величини. Це дозволяє зробити висновок, що оподаткування доходів громадян в Україні здійснюється за прогресивною шкалою, а загальний рівень утримань з доходів має прогресивно-регресивний характер. Навантаження сукупних утримань на доходи громадян, величина яких перевищує максимальний розмір, встановлений для нарахування внесків, майже на 3% менший. Це суперечить принципу платоспроможності, згідно з яким грома-

мінімальна заробітна плата (МЗП)	–	прожитковий мінімум (ПМ), помножений на 1,4 і округлений до перших 10 грн.
прожитковий мінімум (ПМ), помножений на 1,4 і округлений до перших 10 грн. + 1 грн.	–	максимальна розмір (МР) заробітної плати, з якої сплачуються соціальні внески
більше максимального розміру заробітної плати, з якої сплачуються соціальні внески		

Фактична ставка податку з доходів громадян та питома вага утримань з доходів фізичних осіб в Україні¹

	Дешевизна доходу грн.	Сума внесків			Соціальні платежі грн.	Одходьков. дохід грн.	Сума податку з доходу грн.	Фактична ставка податку %	Залишка суми утримань грн.	Питома вага утримань з доходу %
		ПДФ грн.	ФСС _{зд} грн.	ФСС _з грн.						
На 1.01.2004 р.	205	2,6	1,03	1,03	61,50	138,84	18,05	22,71	11,08	
	МЗ – ПМ X 1.4	510	8,7	5,1	2,75	61,50	56,15	72,70	14,25	
ПМ X 1.4 – 1 грн. - УР	511	8,72	5,11	2,56	-	494,61	61,30	80,59	15,79	
	2660	51,7	26,6	13,3	-	2568,40	333,89	425,49	15,99	
більше МР	2661	-	-	-	-	2661	345,93	345,93	13	
На 1.01.2005 р.	262	3,74	1,31	1,31	131	124,64	16,20	22,56	8,61	
	МЗ – ПМ X 1.4	579	9,9	5,7	2,85	131	51,67	73,12	12,82	
ПМ X 1.4 – 1 грн. - УР	571	9,92	5,71	2,86	-	552,51	71,83	90,32	15,82	
	4100	80,5	41	20,50	-	3958,00	514,54	656,54	16,01	
більше МР	4101	-	-	-	-	4101	533,13	533,13	13	
На 1.01.2006 р.	350	5,5	1,75	1,75	175	166	21,58	30,58	8,74	
	МЗ – ПМ X 1.4	680	12,1	6,8	3,4	175	62,75	85,05	12,5	
ПМ X 1.4 – 1 грн. - УР	681	12,12	6,81	3,41	-	688,66	80,63	107,97	15,85	
	4830	91,5	48,5	24,15	-	4662,45	606,12	775,67	16,02	
більше МР	4831	-	-	-	-	4831	628,03	628,03	13	
На 1.01.2007	400	2	2	2	200	194	29,10	35,1	8,78	
	МЗ – ПМ X 1.4	740	5,95	7,4	3,7	200	78,30	96,35	13,02	
ПМ X 1.4 – 1 грн. - УР	741	5,95	7,41	3,71	-	722,93	108,44	126,51	17,07	
	7875	149,63	78,75	39,38	-	7607,24	1141,08	1408,84	17,89	
більше МР	7876	-	-	-	-	7876	1181,40	1181,40	15	
На 1.01.2008	515	10,3	2,56	2,56	257,50	242,08	36,31	51,73	10,04	
	МЗ – ПМ X 1.4	870	17,4	8,7	4,35	257,50	87,31	117,76	13,53	
ПМ X 1.4 – 1 грн. - УР	871	17,42	8,71	4,36	-	840,51	126,08	156,57	17,96	
	9495	189,9	94,95	47,48	-	9162,67	1374,40	1706,73	17,96	
більше МР	9496	-	-	-	-	9496	1424,40	1424,40	15	

¹ Розраховано на основі даних про мінімальну заробітну плату, прожитковий мінімум, ставки податку з доходів громадян і соціальних внесків, що діяли на 1.01 кожного року.

дiani з більшими доходами мають і більше сплачувати до бюджету. До речі, принцип соціальної справедливості, покладений в основу побудови податкової системи України, також передбачає забезпечення соціальної підтримки малозабезпечених верств населення шляхом запровадження економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування диференційованого і прогресивного оподаткування громадян, які отримують високі та надвисокі доходи [6]. Насправді ані економічно обґрунтованого неоподаткованого мінімуму, ані збільшених ставок на високі доходи не існує. Соціальна пільга, яка надається за умови отримання доходу у встановлених межах, давала громадянам додатковий дохід від 8 грн. у 2004 році до 30 грн. – у 2007. У 2008 році за рахунок соціальної пільги громадяни зможуть збільшити свої статки аж на 38 грн. Звичайно це краще, ніж зовсім нічого, але логічного підґрунтя з позицій справедливого оподаткування така пільга під собою не має. Аналізуючи характер прогресії, слід зазначити, що її діапазон за останні два роки становить 7-15%, межі інтервалів та проміжні ставки змінюються нерівномірно. Перший інтервал складає 1,4, а другий – 13,6 розміру прожиткового мінімуму. У першому інтервалі спостерігається прогресія ставок податку, у другому – ставка фактично єдина. При переході з першого інтервалу на другий (гранична точка, в якій величина доходу значно менша, ніж середня заробітна плата) ставка збільшується на 4 %, з другого на третій (гранична точка, в якій величина доходу майже у 7 разів вища, ніж середня зарплата) – на 0,5%. У фізичної особи із заробітною платою 741

грн. після сплати податку з доходів лишається сума доходу менша, ніж у фізичної особи із зарплатою 740 грн.

Таку логіку оподаткування важко зрозуміти. Навряд чи саме так уявляли науковці справедливість оподаткування доходів громадян, доводячи доцільність застосування прогресивних ставок. Пригадаймо, зародки ідеї прогресивного оподаткування простежуються ще у вченні А. Сміта. «Зовсім не є несправедливим, аби багаті брали участь у державних видатках не тільки пропорційно своєму доходу, а й дещо більшою часткою» [7, с. 516]. Маржиналісти на основі теорії спадної граничної корисності стверджували, що із зростанням доходу його значимість знижується (оскільки потреби насичуються). Це, в свою чергу, призводить до необхідності прогресивного оподаткування надлишку доходу. Професор І. І. Янжул вважав, що справедливість прогресивного оподаткування зумовлюється тим фактом, що більше майно і більший дохід мають не просто пропорційну, а прогресивно зростаючу економічну силу [8, с.261]. Проте, чи можна вважати багатою людину, дохід якої лише в 1,4 рази перевищує прожитковий мінімум, або, що саме в цій точці доходу потреби насичуються до такого рівня, що решта доходу втрачає цінність, і люди не знають, що робити зі своїми грошима? 50 з 500 – це набагато більше, ніж 1000 з 10000, оскільки останні будуть платити з надлишку [8, с. 253]. З таким міркуванням професора І. І. Янжула можна погодитись. Але саме цей приклад доводить, що прогресія може бути виправдана лише при значному розриві у величині отримуваних доходів. В Україні ж, як показали розрахунки, при відносно високих доходах прогресія припи-

Таблиця 2

Динаміка середньої заробітної плати та величини доходу, що дає право на пільги²

	2004	2005	2006	2007
Середня заробітна плата, грн.	590	806	1041	1351
Темп росту, %	X	136,6	129,2	129,8
Величина доходу, що дає право на пільгу, грн.	510	570	680	740
Темп росту, %	X	111,8	119,3	108,8

² Розраховано за [9, с. 283; 10]

**Динаміка соціальних пільг з податку на доходи громадян,
наданих у м. Ужгороді у 2004-2007 роках³**

	2004	2005	2006	2007
Загальна сума наданих пільг з ПДФО, (тис. грн.), в т. ч.:	62307	53189	49555	42543
зменшення доходу на 50% мінімальної заробітної плати, тис. грн.	54331	45882	42155	35869
зменшення доходу на 75% мінімальної заробітної плати, тис. грн.	7773	7196	7295	6586
зменшення доходу на 100% мінімальної заробітної плати, тис. грн.	203	111	105	88

няється взагалі.

Враховуючи, що пропорційність оподаткування порушується застосуванням соціальної пільги, дослідимо, як змінюються темпи зростання середньої заробітної плати та величини доходу, яка дає право на соціальну пільгу (табл. 2).

Як свідчать наведені дані, середня заробітна плата зростає значно швидшими темпами, ніж рівень доходу, який дає право на пільгу. Це означає, що кожного року збільшується кількість громадян, які втрачають право на соціальну пільгу і фактична ставка податку з доходів для них збільшується. Це підтверджують дані про динаміку наданих пільг (табл. 3).

За період з 2004 по 2007 рік сума наданих соціальних пільг з податку на доходи громадян у м. Ужгороді скоротилася майже на третину, в той час як

їх розмір збільшився більш як у 3 рази.

Досліджуючи питання справедливості, варто звернути увагу, як розподіляється податкове навантаження між окремими категоріями платників, а саме найманими працівниками та фізичними особами – суб'єктами господарської діяльності (СГД). Йдеться про те, чи дотримується в Україні принцип горизонтальної справедливості, який передбачає застосування єдиної податкової ставки для осіб з однаковими доходами. Розглянемо табл. 4.

Наведені дані яскраво свідчать, наскільки відрізняється рівень оподаткування заробітної плати найманих працівників та доходів фізичних осіб – СГД. Для повної картини, звичайно, варто було б аналогічно розрахувати відсоткову ставку фіксованого податку та усереднену відсоткову ставку податку

Таблиця 4

**Розрахункова ставка єдиного податку з фізичних осіб – СГД у м. Ужгороді,
виражена у відсотках⁴**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Доходи СГД, які сплачують єдиний податок, тис. грн.	190517,6	251251,3	292441,5	325217,2	371441,3	446846,6	631116,0
Середній річний дохід одного СГД, грн.	2067206	308284	296293	291675	251653	297501	389578
Ставка єдиного податку, грн.	115	115	115	115	115	115	115
Сплачена сума єдиного податку, тис. грн.	2040,2	2431,3	2804,1	3220,5	3560,4	4722,5	5699,1
Співвідношення сплаченої суми єдиного податку і отриманих доходів, % (розрахункова ставка)	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9

³ За даним ДПІ у м. Ужгороді

⁴ Розраховано за даними ДПІ у м. Ужгороді

із заробітної плати. На жаль, дані про доходи по зазначених категоріях платників не надаються для наукових досліджень. Але, виходячи з усередненої ставки фіксованого податку, яка у м. Ужгороді з 2000 по 2005 рік складала 85 грн., а з 2006 – 95 грн., можна припустити, що розрахункова відсоткова ставка фіксованого податку також буде значно меншою порівняно із ставками оподаткування зарплати. Різниця у рівні оподаткування посилюється, враховуючи, що середньорічний дохід СГД вимірюється кількома сотнями тисяч грн., а середньомісячна заробітна плата у м. Ужгороді становила в 2006 році 1013 грн. 83 коп. [11]. Отже, середній річний дохід найманого працівника є трохи більшим за 12 тис. грн. З позицій платоспроможності платника така система оподаткування доходу є несправедливою.

Нерівні умови оподаткування були закладені ще у 1999 році з виданням Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування», який встановив тверді фіксовані ставки податку. Щороку розрив збільшувався, оскільки доходи СГД зростали, а ставки залишалися незмінними.

Звичайно виникає питання, чи варто оподатковувати заробітну плату і дохід громадянина від підприємницької діяльності на рівних умовах. Можливо справедливим як раз буде диференційований підхід? Це питання виникає і стосовно інших видів доходів, які є об'єктами оподаткування згідно зі законодавством України. У зв'язку з цим слушним є зауваження І. І. Янжула: не лише величиною доходу визначається податкоспроможність платника. Значення має твердість і походження [8, с.263]. Отже, слід встановити, як різні види доходів впливають на податкоспроможність платника. І. І. Янжул виокремлює фондовані і нефондовані доходи. Фондовані походять від володіння майном. Вони є вічними, постійними. Нефондовані базуються на особистій праці. Вони не мають жодної опори в капіталі [8, с.263]. Цей критерій, безперечно, є основоположним у дослідженні питання справедливості. Проте, на нашу думку, варто також враховувати значимість

діяльності, що приносить дохід, для суспільства та розвитку окремих сфер економіки (йдеться про те, що податок не повинен стримувати певні види діяльності). Крім того, від виду діяльності часто залежить і величина отриманого доходу, а ця властивість безпосередньо впливає на платоспроможність платника.

Результати оцінки передбачених законодавством України видів доходу з огляду на означені критерії в узагальненому вигляді представлені в табл. 5.

Як свідчать наведені дані, за походженням можна виокремити три групи доходів, а саме:

- трудові доходи;
- доходи від володіння майном та капіталом;
- доходи від участі у розважальних заходах.

На думку І. І. Янжула, з двох осіб, з яких одна отримує таку цифру нефондованого доходу, яку інша має фондованого, оподатковувати першу треба меншим податком [8, с.263]. Аналогічна ідея диференціації оподаткування панувала також в англосаксонських країнах у ХІХ сторіччі [12, с.34]. Ми підтримуємо таку позицію. По-перше, можливості отримання високих доходів навіть за рахунок інтенсивної праці обмежені. По-друге, мабуть, важко буде знайти досить переконливі аргументи, щоб довести, чому заробітна плата має оподатковуватись більшими податками порівняно з доходами, для отримання яких не докладено трудових зусиль. Це означало б визнати другорядну роль праці в соціально-економічному розвитку суспільства. Саме праця дає можливість людині отримати доходи, які потім можна інвестувати або придбати майно. Логічно продовжуючи думку І. І. Янжула, можна стверджувати, що з двох осіб, з яких одна отримує таку цифру доходу від володіння майном та капіталом, яку інша має від розваг, оподатковувати першу треба меншим податком.

Виходячи з викладеного вище, дослідимо, як побудована система оподаткування фізичних осіб в Україні залежно від походження доходу, наскільки відповідає вона розглянутому ви-

Характеристика доходів за способом отримання

Вид доходу	Походження доходу	Періодичність отримання	Соціально-економічна вага діяльності, що приносить дохід	Фактори, що впливають на величину доходу
Заробітна плата і прив'язані до неї доходи	Праця	Постійно, щомісяця	Створення матеріальних і нематеріальних благ	Співвідношення попиту і пропозиції на робочу силу. Рівень зарплати обмежений інтересами роботодавця
Доходи від надання нерухомості в оренду, житловий найм	Володіння майном	Постійно, протягом терміну дії договору оренди	Послуга окремим суб'єктам для здійснення діяльності, проживання	Площа, місце розташування об'єкта, ринкова ціна орендних послуг
Проценти	Розміщення коштів на депозитний рахунок, володіння облігаціями	Залежно від умов договору (щомісяця, щокварталу, щороку)	Формування інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання	Сума вкладених коштів Зміна ставок нарахування процентів, ризики діяльності суб'єкта, що виплачує дохід
Дивіденди	Володіння акціями, паями	Щороку	Формування інвестиційних ресурсів суб'єктів господарювання	Номінальна вартість акцій (паю), величина отриманого прибутку емітента, рішення щодо виплати дивідендів
Роялті	Інтелектуальна власність	Постійно, протягом терміну дії договору на використання прав	Розвиток науки, культури, мистецтва, підприємництва	Попит на об'єкти інтелектуальної власності
Виграші, призи	Участь у розіграшах Гра в азартні ігри	Випадково	Розвиток гравального бізнесу	Вартість товарів, які розігруються Ставки учасників гри
Інвестиційний прибуток	Майнові права, здійснення посередницьких операцій з активами	Залежно від результату операцій	Розвиток фондового ринку	Обсяг здійснених операцій, ціна активів
Страхові виплати	Страховання життя (капіталізація частини доходу)	Одноразові або регулярні виплати (залежно від умов договору)	Соціальний захист	Розмір страхової виплати або викупної суми
Доходи від продажу майна	Володіння майном	Випадково або регулярно, залежно від кількості здійснених операцій	Забезпечення житлом, офісними приміщеннями, земельними ділянками	Встановлення мінімальної оціночної вартості, ринкова вартість майна
Доходи від підприємницької діяльності	Капітал, праця (якщо СГД безпосередньо виготовляє товари, надає послуги)	Регулярність не гарантована	Розвиток малого бізнесу	Ризики підприємницької діяльності

ще принципу.

Використовуючи результати розрахунку реальної ставки податку, за якою оподатковується заробітна плата (табл. 1), а також встановлені законодавством ставки оподаткування інших видів до-

ходів, узагальнено представлену диференціацію ставок залежно від походження доходу (табл. 6).

Наведені дані свідчать, що оподаткування більшості видів доходів від володіння майном та капіталом здій-

Таблиця 6

Диференціація ставок податку з доходів громадян залежно від походження доходу за законодавством України

Походження доходу	Ставка податку, %
Трудові доходи	7 – 15
Доходи від володіння майном і капіталом:	не оподатковуються 0; 1; 5; 1; 15
- проценти за депозитами	
- доходи від продажу нерухомості	
- доходи від продажу рухомого майна	
- дивіденди, роялті, інвестиційний прибуток, страхові виплати,	
доходи від надання нерухомості в оренду, житловий найм	15
Доходи від участі у розважальних заходах	30

снюється на рівні граничної ставки оподаткування заробітної плати. Проте, враховуючи, що загальний рівень оподаткування зарплати збільшується у зв'язку із сплатою соціальних внесків майже до 18%, то можна стверджувати, що трудові доходи в Україні оподатковуються за більш високими ставками порівняно з доходами від володіння майном та капіталом. Це не відповідає розглянутому вище принципу диференціації оподаткування фондированих і нефондированих доходів. Окремо слід зупинитися на оподаткуванні доходів від продажу майна. Привертає увагу, що ці доходи оподатковуються за значно нижчими ставками, а за певних умов (залежно від площі об'єкта) – не оподатковуються взагалі. Проте, у даному випадку база оподаткування, до якої застосовуються ставки, на нашу думку, не являє собою доходу фізичної особи. Адже оподатковується вартість об'єкта, виходячи із договірної ціни. В процесі купівлі-продажу відбувається зміна матеріальної форми об'єкта на грошову, і це не обов'язково може призвести до формування доходу. Зауважимо, що визначенню доходу з метою оподаткування приділялося багато уваги в економічній літературі, оскільки це безпосередньо стосується питання справедливості. Опускаючи аналіз усіх відомих підходів, зазначимо, що ми розділяємо позицію, згідно з якою доходом від володіння майном чи капіталом слід вважати приріст чистої вартості між двома проміжками часу. Виходячи з цього, оцінити рівень оподаткування доходів від операцій з продажу майна в Україні, принаймні в

рамках даної статті, практично неможливо. Це окрема проблема, що вимагає ґрунтовного дослідження.

Дискусійним є питання щодо оподаткування процентних доходів від розміщення коштів на депозитних рахунках. З цього приводу ми висловлювали свою думку ще у 2003 році до прийняття Закону про податок з доходів громадян [13, с.172-173]. Нагадаємо, що вважаємо звільнення від оподаткування відсотків (доходу від капіталу) несправедливим відносно оподаткування заробітної плати і нелогічним – відносно оподаткування дивідендів.

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити наступні **висновки**.

Чинна система оподаткування доходів громадян в Україні в цілому побудована нелогічно. Вона не відповідає ні пропорційному, ні прогресивному підходу з точки зору вчених економістів різних наукових шкіл та напрямів. Не реалізовано ідею диференційованого оподаткування залежно від джерела доходів. Має місце невинуватий розрив у рівні оподаткування доходів найманих працівників і громадян – суб'єктів господарської діяльності. Не виконують своєї ролі соціальні пільги.

На нашу думку, логічним і зрозумілим було б звільнення від оподаткування частини заробітної плати (незалежно від її величини), що дорівнює прожитковому мінімуму доходів громадян. Це означало б, що держава стосовно кожного громадянина не претендує на частину доходу, необхідну для задоволення мінімальних потреб. Ця ідея, звичайно, не нова. Вона бере

свій початок ще з класичної школи і підтримується багатьма науковцями. Частина заробітної плати, що перевищує прожитковий мінімум, варто оподатковувати за єдиною ставкою. При такому підході пропорційність оподаткування порушується. І чим більшою є частина заробітної плати, що перевищує прожитковий мінімум, тим вищим буде рівень оподаткування. Застосування прогресивної шкали з розбиттям на інтервали до оподаткування заробітної плати вважаємо несправедливим. Рівень заробітної плати відображає кількість і якість праці, її значимість у суспільстві. Несправедливо забирати більше доходу, отриманого за інтенсивний і кваліфікований труд. Проте, враховуючи, що з певного рівня зарплати припиняється нарахування соціальних внесків, а це, в свою чергу, знижує питому вагу загальних утримань в доході платника, слід передбачити збільшення ставки податку з доходів громадян, починаючи з величини зарплати, що перевищує максимальний розмір для нарахування внесків.

Кардинальних змін потребує спрощена система оподаткування фізичних осіб – СГД. Якщо для стимулювання підприємницької діяльності при оподаткуванні доходу СГД і варто застосовувати нижчу ставку, порівняно з оподаткуванням зарплати найманих працівників, то навряд чи розрив у податковому навантаженні має бути настільки суттєвим, як це має місце в Україні на сьогодні. Для обґрунтування ставки єдиного і фіксованого податку необхідне окреме дослідження. Проте, якщо й надалі така ставка за побудовою буде твердо фіксованою, то її слід щорічно коригувати на темп інфляції або на темп зростання доходу СГД.

Досить складною проблемою є оподаткування доходів від володіння капіталом і майном. Тут виникає багато питань, зокрема, чи мають такі доходи оподатковуватись на рівні заробітної плати, чи за вищою ставкою; чи варто до таких доходів застосовувати прогресивний підхід; як правильно визначати дохід від окремих видів операцій. Пошук відповідей на ці питання визначає

напрями подальшого вивчення проблеми справедливості оподаткування доходів громадян в Україні.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах. 3 том. Київ. Видавництво «АКОНІТ». 2003. – 863 с.
2. *Ожегов С. И.* Словарь русского языка: Ок. 57000 слов /Под ред. чл. корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 20-е изд., стереотип. М.: Рус. яз. 1988. – 750.
3. *Б'юкенен Джеймс М., Масгрейв Р. А.* Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежні бачення держави: Пер. з англ.. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 175 с.
4. *Рябчук О. Г.* Аналіз прогресивності оподаткування доходів громадян в Україні //Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 2(45). Наук. ред. І. К. Бондар. – К., 2005. – С.72-76.
5. *Бицюра Ю.* Негативні наслідки введення 13% фіксованого податку на доходи громадян України //Економіст, 2003. – №10. – С.44-45
6. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06 1991 р. № 1251-XII <http://zakon.rada.gov.ua>
7. *Сміт Адам.* Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй / Є. Литвин (наук. ред.), О. Васильєва (пер.з англ.). – К. : Port-Royal, 2001. – 594с.
8. *Янжул И. И.* Основные начала финансовой науки: Учение о государственных доходах. – М.: «Статут», 2002. – 555 с.
9. Праця України 2006: Статистичний збірник /Державний комітет статистики України, 2007р. – 352 с.
10. [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
11. <http://www.uwtoday.com.ua/print.asp?NID=3285&Jid=190>
12. Harold M. Groves Tax philosophers. The University of Wisconsin Press. 1974. – 159 с.
13. *Тимченко О. М.* Податки з населення в Україні: взаємозв'язок прибуткового та майнового оподаткування // Фінанси, облік і аудит: Наук. рішув. Вип. 1 / Відп. Ред. А. М. Мороз. – К.: КНЕУ, 2003. – С.168 – 175.